

Piotr Kowalski

Literatura i kultura popularna

Biuletyn Polonistyczny 28/1-2 (95-96), 281-283

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

"LITERATURA I KULTURA POPULARNA"

W dniach 21-24 marca 1984 r. odbyła się w Karpaczu robocza sesja poświęcona problematyce badań nad literaturą i kulturą popularną. Zorganizowała ją Pracownia Literatury Popularnej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Na sesji referaty wygłosili: dr J. D u n i n (UŁ): O potrzebach bibliograficznych w badaniach nad literaturą popularną; prof. K. S a p p o k (Bochum) : O napięciach wewnątrztekstowych; dr M. B u j n i c k a (UŚl.): O pojęciu stereotypu; mgr D. W ę ż o w i c z - Z i ó ł k o w s k a (UŚl.): O poe-tyce "flirtu towarzyskiego"; dr B. B e d n a r e k (UWr.): Śmierć Puchaczki. Refleksja o "Tajemnicach Paryża"; dr R. W a k s m u n d (UWr.): "Wyrwidąb i Waligóra" J. Chociszewskiego, czyli o popularności niespełnionej; doc. T. Ż a b s k i (UWr.): "Genowefa" K. Szmidta; dr J. Ł u g o w s k a (UWr.): Z zagadnień genologii folklorystycznej; doc. R. S u l i m a (UW): O twórczości robotniczej; doc. J. J a s t r z ę b s k i (UWr.): O polskiej piosence rockowej.

Sam zestaw tematów wyraźnie pokazuje, jak szerokie rozumienie nadaje się pojęciu kultury i literatury popularnej. Wskazuje także na potrzebę podjęcia badań historycznych nad funkcjonowaniem bardzo rozmaitych odmian literatury popularnej.

Prof. Cz. H e r n a s (UWr.) otwierając konferencję zwrócił uwagę na potrzebę podjęcia kompleksowych badań nad literaturą popularną, które, pomimo pewnego już dorobku, wciąż jeszcze dalekie są od wypracowania całościowej wizji dziejów tej "niepodręcznikowej" części historii literatury polskiej. Jest to brak zasadniczy, który utrudnia zrozumienie wielu mechanizmów rządzących kulturą polską, w tym szczególnie współczesną. Stąd

też postulat zastanowienia się nad możliwościami opracowania ogólnej koncepcji metodologicznej w tych badaniach oraz podjęcia prac przygotowawczych nad "Encyklopedią kultury popularnej".

Poszczególne referaty zaprezentowały rozmaite koncepcje badawcze. Pokazały, jak wielkie są jeszcze braki w uporządkowaniu bibliograficznym materiałów historycznoliterackich (J. Dunin, T. Żabski, J. Ługowska) i jak ogromna jest rozpiętość metodologicznych ujęć szczegółowych kwestii (K. Sappok, M. Bujnicka), utrudniająca podjęcie inicjatyw syntetycznych. Analizy konkretnych tekstów (B. Bednarek, R. Waksmund) czy losy pewnych wątków i ich przekształceń (T. Żabski) udokumentowały złożone powiązania tekstów literatury popularnej z szerszymi kontekstami kulturowymi, z szeroko pojmowanym folklorem, w tym także i miejskim, kulturą robotniczą (R. Sulima). Ujawniły także w tej do niedawna niedostrzeganej przez badaczy literaturze występowanie twórczych nawiązań do tekstów i wątków pojawiających się w "wysokim" obiegu literackim (B. Bednarek). Referat R. Waksmunda, będący szczegółowym rozbiorem jednej z młodopolskich baśni, pokazał z kolei charakterystyczne zjawisko mocnego osadzenia tekstów literatury popularnej, adresowanych do możliwie szerokiego audytorium, w działaniach "propagandowych", celowo wypełniających zadania mitotwórcze, kształtujące świadomość, a nie - jak często mniemano - jedynie ludyczne. Z tych obserwacji wynikają istotne konsekwencje dla określenia pola zainteresowań badawczych. Wydaje się bowiem, że pozostawanie jedynie na poziomie eksploracji literackich groziłoby utratą widzenia ważnych elementów funkcjonowania literatury popularnej. Chodzi więc, co podkreślano często w dyskusji, o traktowanie literatury popularnej jako elementu szerszej pojętej kultury popularnej. Rzecz nie tylko w socjologii tej literatury, ale także w

ogólniejszych kulturowych badaniach. Egzemplifikacją takiej postawy badawczej była wypowiedź R. Sulimy. Analizując oryginalny tekst, napisany przez nieprofesjonalnego autora, referent ukazał rzeczywiste zakorzenienie w świadomości potocznej wzorców przekazywanych przez kulturę masową oraz wzorców mających odleglejszą genealogię w tradycji np. folkloru miejskiego.

Wypowiedź D. Wężowicz-Ziółkowskiej, poświęcona poetykom "flirtu towarzyskiego", już swoim materiałem wykraczała poza ramy tradycyjnie rozumianego literaturoznawstwa, pokazując tym samym potrzebę analizy tekstów paraliterackich jako ważnego elementu kultury popularnej.

Trudności w ustalaniu definicji i zakresu badań zwiększają się przy rozpatrywaniu zjawisk występujących w kulturze współczesnej. Z jednej strony mamy bowiem "manipulacyjne" oddziaływanie "mass-mediów", z drugiej zaś - reakcje odbiorcze. Do częstych zjawisk należy przy tym utożsamienie odbiorców z przekazami masowymi, systemami wartości w nich zawartymi etc. Przykładem tego jest lansowana w telewizji i radiu muzyka rockowa. Analiza "światopoglądu" polskiej piosenki rockowej (J. Jastrzębski) pokazała jego odległość od potocznych wyobrażeń na temat wartości wzorów kulturowych. Jest to więc interesujący przykład istnienia rozbieżności między kulturą masową, jej aprobatywnym przyjęciem, a systemem oczekiwań społecznych (wartości pożądaných). Dla badacza to kolejne wyzwanie - kłopot z określeniem wyjściowych pojęć: kultury popularnej, literatury, wzorców, formuł, a także systemów wartości, oczekiwań, kulturowych potrzeb, które w dawniejszych tekstach analizowanych w czasie konferencji, wydawały się do uchwycenia w sposób bardziej wyraźny.

Piotr Kowalski